

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

לעשות רצונו בלבב שלם

וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִפְגְּוּ נַפְשִׁי (לו כא)
"ללמדך שאם אדם עושה מצוה ועשנה בלבב שלם. שאלו היה ראובן יודע שהקדוש ברוך הוא מכתוב עליו: וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם - בכחפו היה מוליכו אצל אבי" (רות רבה ה).

רבי יצחק מאלצאן באר את דברי המדרש כך:

הספקה שראובן הסתפק בהשליכת יוסף לבור ולא השלים את הצלתו בהשבתו לאביו, היתה משום שלבו לא היה שלם עם מעשהו; בסתר לבו חשש ראובן שטמא צדקו אחיו בכך שבקשו להרג את יוסף, מפני שדנוהו כ'רודף' החביב מיתה. ואמנם, אלו היה יודע בברור שהצדק עמו והוא מקים מצוה גדולה במעשהו, אזי: "בכחפו היה מוליכו אצל אביו", ולא היה מציע להשליכו לבור.

מכאן למדו חכמים עד כמה חשוב לקיים כל מצוה בלב שלם ובהסכמה גמורה. לגדל חשיבות העניין אף תקנו על כך בקשה מיוחדת בתוך תפלת 'רבא לציון': "ולעשות רצונו וליעבדו בלבב שלם".

שיח יצחק על סדור התפלה, רבא לציון

פניעה בזולת מעקבת את קבלת התפלה

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַחִיו מַה בַּעַע כִּי נִהַגְתָּ אֶת אַחִינוּ וְכִסְיֵנו אֶת דָּמוֹ (לו כו)

רבנו אפרים כותב כי תבת 'בצע' היא ראשי תיבות של שלשת מועדי התפלות: בקור, צהריים, ערב. וכה באר את דברי יהודה לאחיו: "מה בצע עיניך כהרג את אחינו" - אם נהרגנו, איזה ערך יהיה לתפלות שאנו נושאים בקר, צהריים וערב, הלא מקרא מלא דבר הכתוב (ישעיה א טו): "גם כי תרבו תפלה אינני שמע דיכנס דמים מלאו".

בפרדס יוסף הוסיף ודרש מן הדברים סמוך לתקנת האר"י לומר קדם התפלה: "הריני מקבל עלי מצות עשה של וְאַהֲבַת לְרֵעֵךְ כְּמוֹךָ" (מ"א ריש סי' מו); "מה בצע" - מה ערך לתפלותינו, כי נהרג את אחינו" - אם איננו מקפידים איש בכבוד רעהו.

פרוש רבנו אפרים על התורה, פרדס יוסף קדושים

'שערי גן עדן' - בעולם הזה

וַיִּקְמוּ כָל בְּנֵי וְכָל בְּנֵי־לְנַחְמוֹ וַיִּמְאוּ לְהִתְנַחֵם (לו לה)
כתב הרמב"ם:

"פרש רש"י: 'דוקא על המת נגזרה גזרה שישתכח מן הלב, ולא על החי שהוא סבור שמת'. וטעמו של דבר הוא: שעקר התנחומין הוא כשימתו החי אל לבו שגזרה המת וכה לרב טוב הצפון לצדיקים, וכי הוא נעתק מן

סגולה להטבת חלום

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלַמְנוּ וּפְתַר אֵין אֹתוֹ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לֹאֲלֵקִים פְּתָרִינִים סָפְרוּ נָא לִי" (מ ט)

דרש האדמו"ר רבי חיים מקוסוב:

אמרו חכמינו זכרונם לברכה (שה"ש רבה ג יא) כי הרוצה חלום רע, ישמע ברכת כהנים ויענה אחריה אמן, ואז אין דבר רע מזיקו. אפשר להביא לכך רמז מלשון הכתוב שלפנינו: 'חלם' - בגימטריה שבעים ושמונה, בגימטריה של צירוף שלשת שמות הגויה שבברכת הכהנים, שמינן כל אחד מהם הוא עשרים ושש, ונא לי' - בגימטריה 'אמן'. ללמדך עד כמה גדול כחה של עגית אמן בכונה אחר ברכת הכהנים לבטל כל גזרה רעה.

תורת חיים

לתת את הכוס על פה

וַאֲתָן אֶת הַכּוֹס עַל פִּי פְרַעֲהוּ" (מ יא)

דרש רבי יעקב דב מרמורשטיין נשיא בני אמונים:

"הכוס" - בגימטריה 'אמן', 'פה' - בגימטריה מאה. אם רצונו לשירת ולעבד כראוי את מלך המלכים, עלינו להקפיד לתת "את הכוס על פה" - להשלים כל אחת ממאה הברכות בעגית אמן. עוד רמז הכתוב לדברי חכמים (ברכות נג א): "גדול העונות אמן יותר מן המברכה"; ו"ואתן את הכוס על פה" - 'הכוס' גדולה מה'פה'.

עולם האפל אל האור הנצחי... ויעקב ראה ברוח הקדש שיוסף אינו בגן עדן, על כן וימאן להתנחם.

רבי פינחס מקוריץ הפטיר פעם על אודות אהד מהצדיקים: "רואה אני אותו בגן עדן, ואולם עם כל זאת לא הגיע עדן לדבר האמת". כאשר השתומם אהד מן השומעים ושאל: הלא רבנו נמצא בעולם הזה וכיצד הוא יודע מה נעשה בגן עדן?

השיבו רבי פינחס: כִּאֲשֶׁר חֲכַמֵינוּ אָמְרוּ (שבת קט"ב): "העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן", לא אמרו: "פיתחו" - בלשון עתיד, אלא "פוחתין", ללמדך שיעוד בעודו חי בעולם הזה זוכה שיפתחו בפניו שערי גן עדן ויראה את הנעשה בתוכו. ואמנם, כל זה מתנה בכך שיענה "אמן" בכל כחו". כה אמר ר' פינחס, ולא יסף.

שומר אמונים מאמר פתחו שערי פ"ב

גזרה על המת - שלא יתפללו על נשמתו

וַיִּקְמוּ כָל בְּנֵי וְכָל בְּנֵי־לְנַחְמוֹ וַיִּמְאוּ לְהִתְנַחֵם (לו לה)

"אין אדם מקבל תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזרה שישתכח מן הלב ולא על החי" (רש"י, ע"פ ב"ר פד כא).

יש להבין: וכי גזרה היא שישתכח המת מהלב, והלא טובה היא לקרוביו שישכחו ממות יקירם ויתנחמו עליו?

תרגו רבי יוד שפרפר גאב"ד בראשון:

אכו, לכך דיק רש"י בלשוננו: "שעל המת נגזרה גזרה" - הגזרה היא על המת ולא על קרוביו. לפי שנשמת המת אינה רוצה להשתכח מלב קרוביו, כי אם יזכרה יתנו צדקה ויתפללו לעלייה. אולם הקדוש ברוך הוא שאינו רוצה בצער האדם, גזר על המת שישתכח מן הלב, כדי למנוע צער מקרוביו.

אריך בגימ' עמ' פג

צועק על העתיד ומודה על העבר

וַיִּרְא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה ה' מִצְלִיחַ בְּיָדוֹ" (ל ט)

"כי ה' אתו" - שם שמים שגור בפיו" (רש"י).

חכמים הרחיבו ותארו את משמעות העבדה ששם שמים היה שגור בפיו של יוסף, שלפני כל מעשה היה מתפלל לה', ולאחר שסיים היה מודה לו ומברכו. כסף אמרו (פנחוקא נ): "נכנס לשמשו והוא היה מלחש ואומר: 'רבון העולם, אמה הוא בטחוני, אמה הוא פטרוני, תניי לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ובעיני פוטספר אדוני'". ועוד אמרו (כמ"ד י ד): "היה מברך להקדוש ברוך הוא על כל דבר ודבר שיהיה עושה. והיה אדוניו רואה אותו מלחש בפיו, והוא אומר לו: 'מה אמה אומרך? והוא משיבו ואומר: 'אני מברך להקדוש ברוך הוא'".

הוסיף וכתב רבי שמואל הוימנר:

כך צריך כל אדם לנהוג כל ימי חייו - לבקש את עזרת בוראו לפני כל פעולה שעושה ולהודות לו לאחר שסיים פעולתו. וכפי שכתב הרמב"ם (ברכות י כו): "לעולם יצעק אדם על העתיד לבא ויבקש רחמים, ויתן הודיה על מה שעבר ויודה וישבח כפי כחו".

מספר על ראש הישיבה רבי חיים שמואלוביץ:

לא אחת ראוהו תלמידיו, כאשר היה מתקשה בהבנת הסוגיה שבה עסק, היה נגש לארון הקדש ומתחנן: 'רבוננו של עולם, אנא האר את עיני להבין את דברי תורתך', ומיד שב לעינו. אף לאחר שהתבהרו לו הדברים, היה שב ונגש לארון הקדש ואומר: 'רבוננו של עולם, תודה על שהארת את עיני להבין ולהשפיל!'

עבד המלך; קובץ להבין ולהשפיל" ח"ב עמ' שיא

לשמע היטב ולענות אמן

ביום רביעי הבעל"ט ר"ח טבת, יחול יומא דהלולא של אחד ומיוחד מגדולי פוסקי הדורות, רבי יאיר חיים בכרך בעל ה'חות יאיר'. כף העיד ה'חות יאיר' בחבורו 'מקור חיים' על השלחן ערוך (או"ח מו ב) בנוגע לעגית אמן אחר ברכות השחר בבית הכנסת:

"ראיתי מנהג ותיקין, וישישים אשר מקומם רחוק מן השליח צבור שהולכים ממקומם ומתקרבם אל המברך בעת שאומר ברכות אלו, כדי לשמע היטב ולענות אמן."

ברכת 'המכין מצעדי גבר'

'משנה רגלי פאלות'

כתב הרמב"ם (תפלה א): 'כשמהלך לצאת לדרך... מברך: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם המכין מצעדי גברי'...

'בכל דרכי דעה'

גדול החסידות בארץ כי הפסוק: 'מה מצעדי גבר כוננו', מזכיר לנו את העבדה שהבורא יתברך הוא המכין את צעדי האדם בעולם הזה...

'מה מצעדי גבר כוננו'

עד כמה נצרך האדם לעזר וסייע מפורם בכל צעד וצעד, ונכל למד מהספור המפורסם שמשפך על רבי יהונתן איבשי:

'לשקוד בכל דרכי'

כאמור, ברכה זו נתקנה על פי לשון הכתוב (תהלים לו כ): 'מה מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ'...

עבר זמן מה נרגע המלך מפעסו, והוא אמר בלבבו: הלא איש חכם ונבדל פרי יהונתן בודאי לא יוציא מפיו דברי הבליים...

אלו היה המלך שואל אותי להיכן אני רוצה ללכת, השיב רבי יהונתן את תשובתו הנצחית, הייתי עונה מיד: 'לאכסניה, אך פניו שהמלך שאל להיכן פני מועדות, לא יכלתי להשיב אלא את התשובה הנכונה - 'איני יודע'...

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם המכין - על שהכנת ובראת מצעדי גבר - שתי רגליים שבאמצעיתן אוכל ללכת ולהגיע בקלות ובנוחות לכל מקום שאחפץ.

אמן - אמת שעלינו להודות לה על שברא לנו רגלים כדי שנוכל לצעד באמצעותן.

לחברי מערכת 'כל מאמינים'

ידיעים הם דברי השב הישר (פרק צט) שכותב לגבי ענית אמן על ברכת המצוות... שאלו המצוות המכוננות... שאלו המצוות המכוננות...

בברכה, ש.מ.ה. - ירושלים ת"ו.

'וכל מאמינים' - ללא יוצא מן הפלל

ידוע היה המשפיע החב"ד"י רבי מנדל פוטרפס זצ"ל ביראת השמים המפלגת שלו ובדבקותו בתורה ובמצוות במסירות נפש ממש.

פרק נבדד וזהר בחיו הרוחניים היו עשר שנות שהותו במחנות המאסר הסובייטיים הנודעים לשמצה בשל התנאים הקשים מנטא ששירו בהם. גם בתנאים הקשים שבהם היה שרוי, לא ותר רבי מנדל ולו על רצו של י"ד מהמגותיו הקדושות.

עוד טרם שגלה למחנה, בשעה שהקרא לפניו פסק הדין שבו נגזרו עליו עשר שנות מאסר בעבודת פרך, מיד קפץ ואמר לשופט בתחנונים: 'אנא, מוכן אני לשבת אף עשרים שנה בכלא או לחלופין לעבד שש עשרה שעות ביממה במקום שמונה, ובתנאי שתפרטוני בעבודה ביום השבת'.

לאחר שהשתחרר העיד רבי מנדל על עצמו כי אכן הצליח, ובמהלך כל שנותיו בסביר זכה שלא לחלל את השבת ולו פעם אחת. וכן כמו הצליח שלא להשחית את וקנו כלל לארץ כל תקופת מאסרו.

ברוב הימים גלה רבי מנדל למקורבו מקצת מקורותיו באותם ימים קשים, כאשר בין דבריו הוא ספר את הספור הבא, תוך שהוא מדגיש באופן יחיד כי כל פרט שבו - אמת, וכי אין בו שום גזמה:

את ראשית תקופת מאסרו עבר רבי מנדל בכלא סיים, ולאחר מכן העבר לכלא אחר. פעם פנה שנים החזר לכלא שבו התחיל את תקופת מאסרו. יום חזרתו לכלא זה היה גם ערב יום הכפורים. רבי מנדל ישב באחת הפגות עם מעט מטלטליו ונסה להזכר בתפלת 'כל נדר' שאמרה להאמר לעת ערב.

כיון שהקומוניסטים ברשעותם השתדלו לעשות הכל כדי להפריע לנהול החיים התקין במחנה, היו הם מתושים מפעם לפעם את האסירים בחקירות ארוכות ומיותרות. רבי מנדל ידע כי ביום בואו למחנה צפוי לו חקירה כפזו, ומי יודע אם לאחריה יוכל להספיק לומר 'כל נדר'. על פן החליט להקדים את אמירת 'כל נדר' לאותה שעה שבה ישב והמתין לחקירתו המקושטת.

ביום החקירה, יום הכפורים, הכירו האסירים לראשיתו ליומי הימים כהוא בתאוה המטונה. אין לדעת על שום מה נקרא מעמד משפיל ומתיש זה בשם 'יטול'... מדבר היה סביבו מונטונני בן חמי עשרה דקות בשיטח עגל, כאשר כל אסיר צועד לבדו ואסור לו להחליף מלה עם זולתו ואף לא להביט לכוננו. נדרש מכל האסירים לצעד כשיענייהם משפלות לרצפה, ושומרים חמושים עוקבים אחריהם מלמעלה על שמירת ההוראות.

היתה זו הפעם הראשונה שבה חנן ר' מנדל את היטול הפקפק הלזה, והוא בחר לבצל את המעמד לליחישת תפלות היום מתוך זכרונו. כך, סובב סביב עצמו ללא מנגלים לרגליו, מחמת קדשת היום. עיניו היו נעוצות ברצפה, ושפתיו פזמו את הפיוט הנודע 'וכל מאמינים'. באותם רגעים התעוררה במחו קשיה עצומה: 'כיצד אני מצהיר: 'וכל מאמינים' בשעה שמלכת הרשעה שחרטה על דגלה את הנפירה והמינות שחלטת בפפה, וזכה רבינו טובים מבני ישראל נחטפו אחר האידיאלוגיה הפכפנית הקומוניסטית שהכחיזה כל זמן של אמונה מהקבוצות?'

הקשיה נקרה במחו, אולם רבי מנדל היה אמן על דברי הצידיקים כי קשיות בעניני אמונה מקורן מהקלפה הטמאה. התאמץ רבי מנדל להסיר את הקשיה ממשחבתו ולהמשיך לפזם שוב ושוב את המלים הקדושות: 'וכל מאמינים', עד אשר חלפה השאלה ממחו.

עשרים ושמונה ימים שהה רבי מנדל במחנה ששמש לו תחנת מעבר בדרכו להשלח לארץ גזרה, לאחד ממחנות העבודה הנודעים לשמצה במחו סביב הקפוא. לאחר עשרים ושמונה ימים, כאשר נוסף על מספיקה של אסירים, נשלח רבי מנדל עם עוד מאות אסירים כמותו למסע ארו ומתיש שבסופו הגיע לסיביר.

כאשר הגיעו האסירים התברר להם, לחרתם, כי המחנות שבהם שהו עד עתה דמו לבית מלון בהשואה לתנאים המחוררים שצפו להם מעתה. שכן מעתה ואילך נגזר עליהם ליטון על גבי דרגשים משפטים, שהיו בעצם שלוש קומות של מדפים, כשבכל מדף נדחסו שלושים בני אדם זה לצד זה. באופן זה נדחסו בכל חדר קטן כמאתיים איש, שנאלצו לנשם יחדו את האויר הדחוס שהיה מצוי בחדר בדחק רב.

ר' מנדל התבונן סביבו ותר אחר פרוצור מר. מרבית שוכני המחנה היו גוים גפי רוח, ומעוטם יהודים שרבים נראו כגוים. נדרש ממנו מאמץ רב עד שהצליח לאתר פרוצור יהודי בדרגש העליון הצמוד לתקרה.

היה זה יהודי מבגר שפניו חחרות העידו על חלשתו הרבה. ר' מנדל עלה אליו והתענין לשלומו ולזהותו. האיש ספר כי הוא מילדי העיר בריסק דליטא. אביו היה יהודי חרדי, אולם הוא כבר מגיל צעיר ביותר נטה אחרי הקומוניזם. כך, בהיותו בן עשר בלבד נמלט מבית הוריו והצטרף לקבוצת צעירים שגלהבו אחר הקומוניזם. מכאן ואילך הוא טפס בסלם הדגרות והפך לכביר במנועה קומוניסטית.

'זה לי כחמישים שנה שאני מתקן מכל זקן יהודי', גלה הקשיש המיוסר לר' מנדל, 'במהלך שנים אלו הייתי בכפירה מחלטת בנודאי שלא צמתי ככלל ביום הכפורים'. התגלגלתי לכאן בשל מעשה שנתפס כעוון בעיני בכירי המפלגה הקומוניסטית. והנה, כעבר יום הכפורים האחרון, בעודי צועד שברו רוצץ בין חרפי המחנה, נגש אלי לפתע יהודי בלתי מר, אדם מאחזי עובד הכפיה השהיה במחנה, ואמר לי: 'הודו! ידע לך שמחר הוא יום הכפורים!'

לא הבנתי מהיכן הוא נגלה אלי, אך המשפט הקצר שהוא אמר שבר ארץ לבי לרסיסים. לפתע נזכרתי בכל העבר שהתאמצתי לשכת במהלך השנים. רגשות יהודיים התעוררו לגבי החלטתי שהשנה אצום ביום הכפורים, ללא שאלונה בשום.

זכרתי ביום הכפורים הוא יום תפלה ונסיתי לזלות מזכרוני קטעי תפלה. אולם כל מה שזכרתי מילדתי היה רק תפלת 'מודה אני והפסוק 'שמע ישראל'. חזרתי אפוא על קטעים אלה טוב ושוב עד לסיים הצום.

כשהסתים היום הייתי מתש אף מרצה. לא האמנתי שאהיה מסגל בסצב הבריאותי הרעוע שלי לוותר על מנת להלם הימית ולצום עד לסיים הצום.

בו רוח חיים הוא גדל והיה ללהבת גדולה שהאירה את לבו היהודי והשיבה אותו לאביו שבשמים.

עובדי